

DEBATA NAD USTAWĄ WEKSLOWĄ Z 1936 ROKU

Abstract:

After regaining independence in 1918 Poland struggled with many problems, one of which was non-uniformity of law, including the bill of exchange law. The latter underwent unification in 1924. The necessity of amendment arose when Geneva international agreements on the bill of exchange law (1930) were signed by Polish representatives. The aim of this paper is to present the debate that preceded the new law (1936). What makes the debate noteworthy is that the bill was enacted by the parliament whilst in those times the majority of comparable bills was introduced with a presidential decree (without parliamentary legislative procedure). The paper concerns both the parliamentary debate as well as a discussion held by scholars and practising lawyers. The latter concerned mostly technical aspects of the draft. However, there were issues that made the debate heated. The question of illiterates was undeniably the most argued one. This problem was also extensively disputed by practising lawyers, especially by notaries. With regard to that issue, the parliament decided to modify the draft presented by the Codification Committee and the government. Except for that, the draft generally remained intact. However, one must remember that the Polish bill of exchange law of 1936 was mostly a transposition of the Geneva Uniform Law (1930). The signed treaties considerably limited the possibility of modifying the proposed draft and left the parliament with its hands tied.

Keywords: bill of exchange, drawn bill, promissory note, bill of exchange law, parliament, legislative procedure, parliamentary debate, the Codification Committee, Geneva Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes

Słowa kluczowe: weksel, weksel trasowany, weksel własny, prawo wekslowe, parlament, proces legislacyjny, debata parlamentarna, Komisja Kodyfikacyjna, Genewska Jednolita Ustawa Wekslowa

1. Wprowadzenie

Obowiązująca współcześnie regulacja prawa wekslowego ma genezę przedwojenną. Ustawę uchwalił polski parlament jeszcze w 1936 r., dzięki czemu Rzeczpospolita przystąpiła do tworzącego się w owym czasie pod auspicjami Ligi Narodów systemu międzynarodowego prawa wekslowego. Polski prawodawca zdecydował się transponować przyjętą w Genewie Jednolitą Ustawę Wekslową do krajowego porządku prawnego, po przetłumaczeniu i opracowaniu projektu przez Komisję Kodyfikacyjną, w drodze ustawy. Projekt rządowy poddany został debacie parlamentarnej, zarówno w ramach parlamentarnych Komisji Prawniczych, jak i na plenum obu izb, po czym został uchwalony, a następnie podpisany przez Prezydenta RP.

Zamierzeniem badawczym jest przedstawienie debaty, której przedmiotem był projekt prawa wekslowego. Nie była ona bowiem szerzej omawiana w dotychczasowych opracowaniach¹. Jest to kwestia o tyle interesująca, że w latach 30. XX w. prawodawstwo oparte na projektach Komisji Kodyfikacyjnej funkcjonowało w postaci rozporządzeń Prezydenta RP. Legislator pomijał więc parlamentarną ścieżkę legislacyjną. Warto zatem przyrzeć się samej debacie parlamentarnej, by zbadać jej wpływ na projekt rządowy², a także dyskusji w środowisku prawniczym.

Analiza oparta została przede wszystkim o stenogramy z posiedzeń Sejmu i Senatu RP, a także inne parlamentaria³. Przydatna dla zbadania reakcji środowisk

¹ Prawo wekslowe w II Rzeczypospolitej z perspektywy historycznoprawnej badał przede wszystkim R. Jastrzębski (*Funkcje weksla w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2003). Zob. też: idem, *Na rozdrożach prawa wekslowego II Rzeczypospolitej* [w:] *Wielokulturowość polskiego pogranicza. Ludzie – idee – prawo*, red. A. Lityński, P. Fiedorczyk, Białystok 2003. Badacz ten zebrał w swojej monografii najważniejszą literaturę przedmiotu. Szeroki wykaz opracowań odnaleźć można także u S. Płazy (*Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, cz. 3, Kraków 2001, s. 242-244). W związku z tym nie ma potrzeby powielać go w tym artykule. Ponadto o sporze w przedmiocie art. 75 prawa wekslowego wspominał A. Szpunar (*Komentarz do prawa wekslowego i czekowego*, Warszawa 2001, s. 242).

² Zbadanie przebiegu prac legislacyjnych może być użyteczne także dla współczesnych dogmatyków, nawet przy wykładni prawa (tak SN w orzeczeniu III CZP 130/07). Zob. też: J. Bardach, *Themis a Klio, czyli o potrzebie podejścia historycznego w prawoznawstwie* [w:] *Zagadnienia metodologiczne prawoznawstwa. Materiały z sesji naukowej, Łódź 27-28 marca 1980 r.*, red. J. Wróblewski, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1982, s. 30; L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2010, s. 173-174. Nie podzielał zdania Z. Ziemińskiego (*Szkice z metodologii szczegółowych nauk prawnych*, Warszawa-Poznań 1983, s. 59), jakoby proces prawodawczy były irrelevantny dla interpretacji tekstu normatywnego.

³ Sprawozdania stenograficzne z: 21, 22, 25 posiedzenia Sejmu, 15 posiedzenia Senatu; druki nr: 61 (*Rządowy projekt ustawy Prawo wekslowe*), 62 (*Sprawozdanie Komisji Prawniczej [senackiej – K. G.] o projekcie ustawy – Prawo wekslowe – uchwalonym przez Sejm w dniu 20 marca 1936 r.* [25 marca 1936 r.]), 106 (*Sprawozdanie Komisji Prawniczej o rządowym projekcie ustawy Prawo wekslowe* [13 marca 1936 r.]), 161 (*Sprawozdanie Komisji Prawniczej o zmianach wprowadzonych przez Senat do uchwalonego przez Sejm w dniu 20 marca 1936 r. projektu ustawy – Prawo wekslowe* [27 marca 1936 r.]).

prawniczych była również kwerenda w niektórych czasopismach branżowych⁴. Rozważania uzupełnione zostały o uwagi komentatorów dyskutowanych norm prawa wekslowego⁵.

Na wstępie zarysowano historię prawa wekslowego w II Rzeczypospolitej, w tym proces uchwalenia ustawy z 1936 r. Główną część artykułu stanowi charakterystyka debaty parlamentarnej, przede wszystkim w jej aspekcie podmiotowym i przedmiotowym. Całość wieńczą zebrane konkluzje.

2. Geneza ustawy z 1936 r.

Regulacja prawa wekslowego na poziomie ogólnopaństwowym ma w Polsce długą tradycję. Już w drugiej połowie XVIII wieku Sejm Rzeczypospolitej Obojga Narodów uregulował w drodze kilku konstytucji sejmowych prawo wekslowe⁶. Istotny wpływ na ustawodawstwo II Rzeczypospolitej miały jednak dopiero ustawy państw zaborczych. Odrodzone w 1918 r. państwo „odziedziczyło” pięć porządków prawa wekslowego: pruski (1850) na terenie byłego zaboru pruskiego, austriacki (1850) i węgierski (1876) na terenie byłego zaboru austriackiego, a także rosyjski (1902) i Kodeks Handlowy Napoleona (1807) w byłym zaborze rosyjskim. Powyższe ustawy reprezentowały dwa różne modele prawa wekslowego. O germański model weksła oparte były ustawy: niemiecka, austriacka, węgierska, a także rosyjska. Obowiązujące na terytorium byłego Królestwa Kongresowego *Code de Commerce* reprezentował model francuski⁷.

Problem był istotny dla odradzającej się polskiej gospodarki. Stąd też powołana na początku 1919 r. Komisja Kodyfikacyjna za jeden ze swoich priorytetowych celów uznała zunifikowanie prawa wekslowego⁸. Gdy prace nad polską ustawą trwały, na terytorium Spiszu i Orawy rozciągnięto obowiązywanie ustawy austriackiej (1922)⁹.

⁴ Szczególnie w „Przeglądzie Notarialnym”, a także „Głosie Adwokatów”.

⁵ S. Wróblewski, *Prawo wekslowe i czekowe z 28 kwietnia 1936 r.*, Kraków 1936; A. Gła-sner, A. Thaler, *Prawo wekslowe, prawo czekowe. Komentarz*, Kraków 1936; I. Rosenblüth, *Prawo wekslowe. Komentarz, orzecznictwo*, Kraków 1936; M. Allerhand, *Zobowiązanie wekslowe w formie aktu notarialnego*, PN 1937, nr 1, s. 4-7.

⁶ F. K. Fierich, *Prawo wekslowe w Polsce na podstawie konstytucji sejmowych (1775, 1776, 1778 i 1780)*, „Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydział Historyczno-Filozoficzny”, t. 51, Kraków 1908, s. 22-132; R. Jastrzębski, *Prawo wekslowe w dawnej Rzeczypospolitej*, CPH 2003, z. 1, s. 43-59.

⁷ Prawo wekslowe w *Code de Commerce* scharakteryzowała ostatnio A. Klimaszewska, *Code de commerce – francuski Kodeks handlowy z 1807 r.*, Gdańsk 2011, s. 131-139.

⁸ A. Doliński, *Projekt ustawy wekslowej*, PPIA 1923, s. 1; J. Sułkowski, *Unifikacja prawa wekslowego*, „Notariat-Hipoteka” 1933, nr 19, s. 19; R. Jastrzębski, *Funkcje weksla...*, s. 25; i dem, *Na rozdrożach prawa wekslowego...*, s. 624.

⁹ Ustawa z dnia 26 października 1921 r. w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarze Spisza i Orawy, należącym do Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 89, poz. 657); Roz-

Opracowanie projektu powierzono Sekcji Prawa Handlowego Wydziału Cywilnego Komisji. Kierował nią wówczas Aleksander Doliński¹⁰, a współpracowali z nią: Stanisław Wróblewski, Marek Kuratow-Kuratowski, Antoni Górski, Tadeusz Dziurzyński, Jan Jakub Litauer, Fryderyk Zoll. W pracach nad prawem wekslowym udział brali na pewno: A. Doliński, S. Wróblewski, M. Kuratow-Kuratowski, A. Górski¹¹. Projekt przyjęty został przez Komisję Kodyfikacyjną w 1923 r., a na początku 1924 r. wysłano go ministrowi sprawiedliwości. Nowe prawo wekslowe promulgowane zostało 14 listopada 1924 r. w drodze rozporządzenia Prezydenta RP z mocą prawną od 1 stycznia 1925 r.¹². Nowa ustawa, przygotowana w oparciu o projekt haski (1912), wprowadzała germański system wekslowy. W ten sposób prawo wekslowe zostało zunifikowane w skali całego kraju jako jedna z pierwszych gałęzi prawa.

Gdy Polska zmagiała się z unifikacją prawa krajowego, na poziomie międzynarodowym ponowione zostały próby ujednoczenia prawa wekslowego w skali światowej. Ostatnia próba – wspomniany wyżej projekt haski (1912) – zakończyła się fiaskiem. Po wojnie prace prowadzone były w ramach Komitetu Ekonomicznego Ligi Narodów, a także Międzynarodowej Izby Handlowej. Wreszcie na konferencji w Genewie w czerwcu 1930 r. wypracowano kompromis, którego rezultatem były trzy umowy międzynarodowe. Ich przedmiotem były kolejno: jednolite prawo wekslowe, normy kolizyjne oraz opłaty stemplowe.

Rzeczpospolita, reprezentowana na kongresie przez profesorów Józefa Sułkowskiego i Jana Namitkiewicza, była sygnatariuszem wszystkich trzech konwencji. Skutkiem podpisania traktatów była konieczność transponowania ich postanowień do krajowego porządku prawnego. Zdecydowano o opracowaniu nowej ustawy. Zadanie to powierzono Sekcji Prawa Handlowego Komisji Kodyfikacyjnej, a od 1933 prace

porządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 1922 r. w przedmiocie organizacji sądownictwa na Spiszu i Orawie i rozciągnięcia na ten obszar mocy obowiązującej niektórych ustaw i rozporządzeń (Dz.U. nr 90, poz. 833). Zob. szerzej: J. Ciągwa, *Stan prawny na Spiszu i Orawie w latach międzywojennych*, „Studia Iuridica Silesiana” 1986, nr 11, s. 133-138; idem, *Recepcja prawa węgierskiego na Spiszu i Orawie po roku 1920*, „Studia Historyczne” 1996, t. 39, nr 2, s. 212-221.

¹⁰ Aleksander Doliński (1866-1930) – wybitny polski komercjalista, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, prezes Sekcji Prawa Handlowego Komisji Kodyfikacyjnej (1919-1930). Specjalista z zakresu prawa wekslowego, spółek, spółdzielczego, ubezpieczeniowego, jeden z twórców polskiego kodeksu handlowego z 1934 r. A. Doliński był także autorem cenionego komentarza do prawa wekslowego: *Polskie prawo wekslowe*, Poznań 1925. A. Redzik, *Aleksander Doliński (1866-1930). Profesor prawa handlowego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie*, CPH 2007, z. 2, s. 289-325.

¹¹ A. Doliński, *op. cit.*, s. 1; L. Górnicki, *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919-1939*, Wrocław 2000, s. 109-110; idem, *Organizacyjne zagadnienia kodyfikacji prawa handlowego w Komisji Kodyfikacyjnej RP (1919-1939)* [w:] *Studia historycznoprawne*, Wrocław 2003, s. 265-268, *Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo*, 285; A. Redzik, *Aleksander Doliński...*, s. 300-301; R. Jastrzębski, *Na rozdrożach prawa wekslowego...*, s. 624.

¹² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 listopada 1924 r. o prawie wekslowym (Dz.U. nr 100, poz. 926).

prowadzone były w ramach Podkomisji Prawa Handlowego¹³. Pracom przewodniczył Stanisław Wróblewski¹⁴. 21 marca 1933 r. gotowy tekst został wysłany do ministra sprawiedliwości. Dopiero 7 lutego 1936 r. Rada Ministrów zdecydowała o wysłaniu projektu (jako rządowego) do sejmu. Po pierwszym czytaniu projektu (14 lutego 1936 r.) sprawa odesłana została do sejmowej Komisji Prawniczej. W jej ramach projektem zajmowała się specjalna podkomisja. Zaproponowała ona szereg poprawek do projektu, które poddano debacie w ramach drugiego czytania (17 marca 1936 r.). Ustawę uchwalono po trzecim czytaniu, 20 marca 1936 r. Po wprowadzeniu kilku poprawek przez senat (27 marca) nowe prawo wekslowe zostało uchwalone dzień później, 28 marca, a podpisane przez Prezydenta RP 28 kwietnia. Ustawa weszła w życie z dniem 1 lipca 1936 r.¹⁵, dzięki czemu Polska mogła ratyfikować konwencje genewskie, co też uczyniła 19 grudnia 1936 r.¹⁶. Od 1 stycznia 1939 r. polskie prawo wekslowe obowiązywało także na terytorium Zaolzia¹⁷.

3. Debata parlamentarna nad projektem prawa wekslowego z 1936 r.

W odróżnieniu od prawa wekslowego z 1924 r. ustawa przeszła w 1936 r. zwyczajną procedurę legislacyjną. Jednym z jej elementów było opracowywanie projektu rządowego w prawniczych komisjach parlamentarnych (sejmowej i senackiej), do procedury zaliczała się także debata parlamentarna. Warto zadać pytanie, czy oddanie projektu nowego prawa wekslowego pod dyskusję posłów i senatorów znacząco wpłynęło na ostateczny kształt, klarowność i merytoryczną wartość ustawy.

Projekt rządowy opiniowany był w sejmowej Komisji Prawniczej przez rzeczoznawców – prawników¹⁸. W trakcie debaty wypowiedali się posłowie: referent Wa-

¹³ Wynikało to ze zmiany struktury organizacyjnej Komisji Kodyfikacyjnej w 1933 r. (zob. szerzej: S. Grodziski, *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*, CPH 1981, z. 1, s. 47-81).

¹⁴ Oprócz S. Wróblewskiego w skład Podkomisji Prawa Handlowego w latach 1930-1933 wchodził: Tadeusz Dziurzyński, Adam Chełmoński, Bronisław Helczyński, Aleksander Jackowski, Józef Sułkowski (L. Górnicki, *Organizacyjne zagadnienia...*, s. 268).

¹⁵ Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe (Dz.U. nr 37, poz. 282).

¹⁶ Oświadczenie rządowe z dnia 18 marca 1937 r. o przystąpieniu Polski i szeregu innych państw do konwencji z dnia 7 czerwca 1930 r. w sprawie jednolitej ustawy o wekslach trasowanych i własnych i o złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych powyższej konwencji (Dz.U. nr 26, poz. 176). Analogiczne oświadczenia opublikowano także w przedmiocie konwencji dotyczącej kolizji ustaw (Dz.U. nr 26, poz. 178) oraz opłaty stempowej (Dz.U. nr 26, poz. 180).

¹⁷ Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 18 listopada 1938 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych przepisów prawa cywilnego i handlowego na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego (Dz.U. nr 89, poz. 604). Akt ten uchylił dotychczas obowiązującą na tym terenie czechosłowacką ustawę wekslową z 13 grudnia 1927 r.

¹⁸ Prof. adw. Adam Chełmoński, dr Wacław Fajans, adw. St. Schultz (druk nr 106; *Z prac Sejmu nad projektem prawa wekslowego*, PN 1936, nr 6, s. 116).

lerian Zaklika¹⁹, a także: Włodzimierz Szczepański²⁰, Kornel Krzczunowicz²¹, Ludwik Zakrocki (pierwotny referent – por. niżej)²², Józef Morawski²³, Tadeusz Kopeć²⁴, Wincenty Hyla²⁵, Zenobiusz M. Peleński²⁶ oraz, jako reprezentant ministra sprawiedliwości, wiceminister Stefan Sieczkowski²⁷. W senacie merytoryczny głos zabrał jedynie referent z ramienia senackiej Komisji Prawniczej, Stanisław Wróblewski, wiadomo jednak, że wypowiadał się także Witold Jeszke²⁸. Krótka analiza biogramów parlamentarzystów pokazała, że niemal wszyscy mieli wykształcenie prawnicze. Byli wśród nich profesorowie (jak senator S. Wróblewski) i praktycy (advokat W. Szczepański, notariusze L. Zakrocki i W. Jeszke), absolwenci różnych uczelni: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Lwowskiego, Wiedeńskiego, Wrocławskiego czy Warszawskiego. Niewątpliwie wykształcenie miało ogromny wpływ na wartość merytoryczną debaty. Wypowiedzi były rzeczowe, choć parlamentarzyści nie unikali argumentów o natu-

¹⁹ Walerian Zaklika (1886-?) – z wykształcenia prawnik, doktor nauk prawnych, absolwent Wydziału Prawa Uniwersytetu Wiedeńskiego, prezes Związku Ziemian i Okręgowego Towarzystwa Rolniczego w Rawie Ruskiej, radca Izby Rolniczej we Lwowie. A. Dudek, *Zaklika Walerian* [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J. M. Majchrowski, współpr. G. Mazur, K. Stepan, Warszawa 1994, nr 1648.

²⁰ Włodzimierz Szczepański (1898-?) – z wykształcenia prawnik, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, warszawski advokat, przewodniczący Komisji Prawniczej Sejmu V kadencji (1938-1939). A. Dudek, *Szczepański Włodzimierz* [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 1405; *Z prac sejmu nad projektem prawa wekslowego*, PN 1936, nr 6, s. 116.

²¹ Kornel Krzczunowicz (1894-1988) – z wykształcenia prawnik, absolwent Wydziału Prawa Uniwersytetu Lwowskiego, radca i członek zarządu Izby Rolniczej we Lwowie, członek komisji podatkowej Związku Izb i Organizacji Rolniczych w Warszawie. A. Dudek, *Krzcunowicz Kornel* [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 692.

²² Ludwik Zakrocki (1894-?) – z wykształcenia prawnik, doktor nauk prawnych, notariusz w Białej (woj. krakowskie). A. Dudek, *Zakrocki Ludwik* [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 1649; *Projekt nowego prawa wekslowego*, PN 1936, nr 5, s. 99.

²³ Józef Morawski (1893-1969) – z wykształcenia prawnik, absolwent Wydziału Prawa Uniwersytetu Lwowskiego, radca Izby Rolniczej we Lwowie. A. Dudek, *Morawski Józef* [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 937.

²⁴ Tadeusz Kopeć (1905-1949) – absolwent Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Poznańskiego. A. Dudek, *Kopeć Tadeusz* [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 625.

²⁵ Wincenty Hyla (1894-1975) – wykształcenie podstawowe. C. Brzoza, *Hyla Wincenty* [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 473.

²⁶ Zenobiusz Michał Peleński (1890-1943) – studiował prawo we Lwowie i w Wiedniu, działacz ukraiński. C. Brzoza, *Peleński Zenobiusz Michał* [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 1041.

²⁷ Stefan Sieczkowski (1881-1944) – prawnik, absolwent Wydziału Prawa Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, advokat, prokurator Sądu Najwyższego (do poł. 1926 r.), dyrektor Departamentu Ustawodawczego Ministerstwa Sprawiedliwości (poł. 1926 r.), podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (1929-1937), tłumacz kodeksu zobowiązań na j. francuski, zginął w obozie Flossenbürg w Bawarii. S. Konarski, *Sieczkowski Stefan*, PSB, t. 36, s. 526-527.

²⁸ Witold Jeszke (1891-1970) – z wykształcenia prawnik (studia w Królewcu, Lipsku, Wrocławiu), doktor nauk prawnych (1917 – Uniwersytet Wrocławski), advokat, od 1926 r. notariusz, prezes Rady Notarialnej w Poznaniu. J. Łaptos, A. Mania, *Jeszke Witold* [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 1843.

rze nieprawniczej. Problem oświadczeń wekslowych osób niepiśmiennych właściwie *ex definitione* wymagał takiego podejścia. Nie były to jednak bynajmniej twierdzenia populistyczne, lecz ściśle związane z praktycznym stosowaniem prawa, szczególnie w regionach silniej dotkniętych problemem analfabetyzmu (Polska wschodnia).

Większość uwag zaproponowanych przez sejmową Komisję Prawniczą miała charakter stylistyczny bądź doprecyzowujący i została bezproblemowo przyjęta przez obie izby. Głosy parlamentarzystów odnosiły się do regulacji weksła własnego, weksła *in blanco*, normy kolizyjnej z art. 77 prawa wekslowego, nie wywołały one jednak tak burzliwej dyskusji jak kwestia art. 75 tego prawa – oświadczenia wekslowe osób niepiśmiennych.

3.1. Oświadczenia wekslowe osób niepiśmiennych (art. 75 pr. weksl.)

Złożony do Sejmu projekt rządowy w przedmiocie oświadczeń wekslowych osób niepiśmiennych zawierał odesłanie do prawa powszechnego (art. 108 projektu pr. weksl.): kodeksu zobowiązań (art. 113 i 114 k.z.)²⁹ oraz prawa o notariacie³⁰ (art. 75 pr. not.). Propozycja nie spotkała się z aprobatą sejmowej Komisji Prawniczej i wywołała gorącą dyskusję, także na plenum izby niższej³¹. Konflikt w Komisji doprowadził nawet do rezygnacji pierwotnego referenta projektu, L. Zakrockiego³². Spór doprowadził do utworzenia trzech poglądów (zob. Tabela 1), które zostały omówione poniżej.

I propozycja. Zakładała podtrzymanie projektu rządowego, czyli odsyłała do rozwiązań przyjętych w kodeksie zobowiązań i prawie o notariacie (por. wyżej)³³. Rozróżniała kategorie: półanalfabetów (nieumiejących lub niemogących pisać, lecz umiejących czytać) oraz analfabetów (nieumiejących lub niemogących także czytać)³⁴, co było krytykowane³⁵. Dla półanalfabetów przewidziany był mniejszy rygor – mogli uwierzytelnić swój podpis tak w urzędzie gminy³⁶, jak i u notariusza.

²⁹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. nr 82, poz. 598). Zob. D. Małec, *Notariat Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 2002, s. 321 i nast.

³⁰ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. nr 84, poz. 609).

³¹ L. Zakrocki, 21 posiedzenie, s. 23.

³² W. Zaklika, 21 posiedzenie, s. 10; L. Zakrocki, 22 posiedzenie, s. 7. Zob. także: *Z prac Sejmu nad projektem prawa wekslowego*, s. 116.

³³ Pogląd ten formalnie ujęty został w sprawozdaniu sejmowej Komisji Prawniczej jako pierwsza propozycja poprawki W. Szczepańskiego (druk nr 106, s. 8).

³⁴ W dalszej części pracy użycie terminu „półanalfabeta” zawsze będzie oznaczało osobę nieumiejącą lub niemogącą pisać, lecz umiejącą czytać, a pojęcie „analfabeta” – osobę nieumiejącą lub niemogącą pisać i czytać.

³⁵ L. Zakrocki, 21 posiedzenie, s. 23; S. Wróblewski, 15 posiedzenie (Senatu), s. 9.

³⁶ Przez „władzę gminną” rozumiano wówczas: wójta gminy, burmistrza lub prezydenta miasta, a także urzędników, którym delegowali oni swoje upoważnienie (S. Wróblewski, *Prawo wekslowe i czekowe...*, s. 271).

Analfabeci musieli czynić to w formie aktu notarialnego³⁷. Krytycy podnosili, że konieczność spisywania aktów notarialnych przeczyłaby istocie weksla jako przedmiotu obrotu i prowadziłyby do wykluczenia analfabetów jako stron stosunków wekslowych³⁸. Zwolennicy tego poglądu twierdzili natomiast, że zastosowanie przepisów powszechnych zapobiegłoby rozbudowie systemu prawnego o nowe *leges speciales*³⁹. Nie można tego uznać za argument słuszny, gdyż ta propozycja była chyba najbardziej skomplikowaną, co dobrze oddaje zestawienie tabelaryczne (zob. niżej).

II propozycja. Przegłosowana została przez sejmową Komisję Prawniczą (jej głównym zwolennikiem był referent W. Zaklika⁴⁰) i stanowiła punkt wyjściowy debaty. Nie odróżniała normatywnie osób potrafiących czytać od pełnych analfabetów. W jej świetle uwierzytelnienia podpisu dokonywać mogli urzędnicy gminni lub notariusze, przy czym ci ostatni zarówno stosując formę przewidzianą przez art. 75 prawa wekslowego (uwierzytelnienie podpisu osoby trzeciej sygnującej za analfabetę), jak i na podstawie art. 75 pr. not. (tuszowy odcisk palca niepiśmiennego)⁴¹.

Pogląd ten zyskał aprobatę sejmowej Komisji Prawniczej. Zwolennicy tego projektu podkreślali jego korzystny wpływ na sytuację wiejskich kredytobiorców. Alternatywa w postaci dokonania poświadczenia w urzędzie gminy była znacznie bardziej

³⁷ Co do praktycznego stosowania aktów notarialnych jako sposobu zawierania zobowiązania wekslowego zob. M. Rzepiecki, *Podpisanie weksla przez niewidomego. Na marginesie orzeczenia Sądu Najwyższego*, PN 1935, nr 6, s. 7-8; A. Blok, J. Kahane, *Zobowiązanie wekslowe niewidomego (uwagi polemiczne)*, PN 1935, nr 15-16, s. 18-20; M. Allerhand, *Zobowiązanie wekslowe w formie aktu notarialnego*, s. 4-7. Por. także niżej, przyp. 61. M. Allerhand podnosił, że weksel stanowił wciąż odrębny akt prawny (choć objęty jednym dokumentem z aktem notarialnym), ale z racji umieszczenia go na tym samym dokumencie niemożliwe było nanoszenie jakichkolwiek podpisów (indosu, akceptu, awalu) co właściwie wyłączałyby go z obrotu. M.in. w oparciu o te argumenty M. Allerhand wysunął postulat *de lege ferenda* zakazu zaciągania zobowiązań wekslowych w formie aktu notarialnego (*ibidem*, s. 6).

³⁸ S. Sieczkowski, 21 posiedzenie, s. 28. Tak też: T. Budzynowski, *Przyczynki do wykładni art. 75 prawa wekslowego*, PN 1936, nr 23, s. 519; A. Herstein, *Zmiany w prawie wekslowym*, „Głos Adwokatów” 1936, z. 8, s. 235. Zob. także: M. Allerhand, *Zobowiązanie wekslowe w formie aktu notarialnego*, s. 4-7.

³⁹ W. Szczepański, 21 posiedzenie, s. 16-17.

⁴⁰ J. Morawski, 21 posiedzenie, s. 27.

⁴¹ Notariusz mógł uwierzytelnić podpis w oparciu o art. 75 pr. weksl. lub alternatywnie stosując art. 75 pr. not. S. Wróblewski, *Prawo wekslowe i czekowe...*, s. 270; J. Sonnenklar, *Przyczynki do wykładni art. 75 prawa wekslowego*, PN 1936, nr 23, s. 518; A. Glasner, A. Thaler, *Prawo wekslowe i czekowe*, s. 254 (twierdzenia zostały oparte na tezie M. Allerhanda, *Prawo o notarijacie*, Lwów 1934, s. 116). Odmienne uważał I. Rosenblüth, *Prawo wekslowe*, s. 292, który twierdził, że art. 75 pr. weksl. wyłączał generalną zasadę uwierzytelniania przez tuszowy odcisk palca z art. 75 pr. not. Obecnie dopuszcza się uwierzytelnianie zarówno w sposób przewidziany w art. 75 pr. weksl., jak i przez tuszowy odcisk palca (art. 75 pr. not.) osoby niemogącej się podpisać. A. Szpunar, *Komentarz do prawa wekslowego i czekowego*, Warszawa 2001, s. 243; M. Koziński, *Weksle [w:] System prawa prywatnego*, t. 18: *Prawo papierów wartościowych*, red. A. Szumański, wyd. 2, Warszawa 2010, s. 189; M. Czarniecki, L. Bagińska, *Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2008, s. 554-555.

przyjazna i tańsza dla modelowego drobnego chłopskiego kredytobiorcy. Mniejsze koszty związane byłyby nie tylko z niższymi opłatami, ale także ze znacznie mniejszymi odległościami, które musiał przebyć mieszkaniec wsi⁴². Ostatecznie pogląd ten zyskał także akceptację senatu⁴³.

Propozycja była także ostro krytykowana m.in. przez W. Szczepańskiego, który podniósł wagę informacji prawnej o wekslu, którą powinien otrzymać analfabeta, a co do udzielania której urzędnicy gminni nie byli kompetentni⁴⁴. Negatywnie odniósł się do niej także notariat. Odmiennego zdania był jednak J. Morawski, który stwierdził, że pragmatyczna porada wójta gminy odniosłaby większy skutek aniżeli rada rejenta⁴⁵. Zdaniem krytyków proponowana wersja art. 75 nie była również poprawna z punktu widzenia teorii oświadczeń woli, bowiem dla ważności zwykłego oświadczenia analfabety konieczne było sporządzenie aktu notarialnego (art. 114 k.z.), natomiast wymóg ten zniknął przy dalece bardziej doniosłym oświadczeniu wekslowym⁴⁶. L. Zakrocki podkreślał brak uzgodnienia procedury uwierzytelniania podpisów z projektowanego art. 75 prawa wekslowego z odpowiednimi przepisami prawa o notariacie⁴⁷.

III propozycja. Dominowała w podkomisji sejmowej (jej orędownikiem był pierwotny referent projektu, L. Zakrocki), ale nie zyskała większości w sejmowej Komisji Prawniczej. W debacie była obecna dzięki *voto separato* złożonemu przez byłego referenta. Podobnie jak w II propozycji, nie wyodrębniono w niej kategorii oświadczeń półanalfabetów. Pogląd ten zakładał obowiązek uwierzytelnienia swojego oświadczenia przez każdego analfabetę, jednak było to możliwe wyłącznie u notariusza, który jednocześnie zobowiązany był do udzielenia petentowi wyjaśnień prawnych związanych z wekslem. Propozycja nie precyzowała formy takiego poświadczenia, więc właściwym sposobem był odcisk tuszowy palca osoby niepiśmiennej (art. 75 pr. not.)⁴⁸.

Obok aprobaty L. Zakrockiego, pogląd ten zyskał uznanie wiceministra sprawiedliwości Stefana Sieczkowskiego⁴⁹. Popierał go także notariat⁵⁰. Zwolennicy podnosili

⁴² W. Zaklika, 21 posiedzenie, s. 10-12; idem, 22 posiedzenie, s. 4-5; J. Morawski, 21 posiedzenie, s. 26; Z. M. Peleński, 22 posiedzenie, s. 6.

⁴³ S. Wróblewski, 15 posiedzenie (Senatu), s. 9-10.

⁴⁴ W. Szczepański, 21 posiedzenie, s. 17; idem, 22 posiedzenie, s. 7; zob. także L. Zakrocki, 21 posiedzenie, s. 25 oraz S. Sieczkowski, 21 posiedzenie, s. 29; idem, 22 posiedzenie, s. 5-6.

⁴⁵ J. Morawski, 21 posiedzenie, s. 26-27; W. Zaklika, 21 posiedzenie, s. 32; W. Hyla, 22 posiedzenie, s. 8.

⁴⁶ W. Szczepański, 21 posiedzenie, s. 18.

⁴⁷ L. Zakrocki, 21 posiedzenie, s. 24. O tym, że była to kwestia problematyczna, świadczy rozbieżność opinii komentatorów art. 75 pr. weksl. w przedmiocie dopuszczalności uwierzytelniania oświadczeń wekslowych niepiśmiennych według procedury z art. 75 pr. not. Por. przyp. 41.

⁴⁸ *Z prac Sejmu nad projektem prawa wekslowego*, s. 116.

⁴⁹ W. Szczepański, 21 posiedzenie, s. 17; L. Zakrocki, 21 posiedzenie, s. 24; idem, 22 posiedzenie, s. 7-8; S. Sieczkowski, 21 posiedzenie, s. 30.

⁵⁰ *Z prac Sejmu nad projektem prawa wekslowego*, s. 116.

wagę informacji prawnej o zobowiązaniu wekslowym udzielanej przez notariusza⁵¹. Za zaletę uznawano także umiarkowany charakter regulacji, która nie wykluczała analfabetów z obrotu wekslowego i jednocześnie starała się im pomóc⁵².

Krytyka dotyczyła przede wszystkim ograniczenia możliwości poświadczenia podpisu wyłącznie do notariuszy. Podniesionych zostało wiele argumentów, z których właściwie wszystkie za cel stawiały sobie ochronę praw najbiedniejszych mieszkańców wsi, szczególnie Polski wschodniej. Krytycy kreowali obraz drobnych kredytobiorców zmuszonych do ponoszenia znacznych wydatków: taksy notarialnej (wynoszącej wówczas 3 zł) oraz dojazdu do oddalonego o kilkadziesiąt kilometrów rejenta. Koszty te byłyby zwielokrotnione przez fakt konieczności częstych prolongat weksli⁵³. Zwolennicy poświadczeń notarialnych również zauważali ten problem, często podkreślali bowiem gotowość rządu do obniżenia taks (do 2 zł lub nawet niżej⁵⁴)⁵⁵.

Reakcja środowisk prawniczych. Problem oświadczeń wekslowych osób niepiśmiennych podniesiony został także w prasie prawniczej. O ile czasopisma adwokackie zajmowały się właściwie jedynie wątpliwościami interpretacyjnymi nowego przepisu⁵⁶, to już w „Przeglądzie Notarialnym” debata w Komisji Prawniczej, sejmie i senacie była relacjonowana i komentowana na bieżąco. Przedstawiciele notariatu sprzeciwiali się dopuszczeniu możliwości uwierzytelnienia podpisu przez urzędnika gminnego. Podkreślali, że takie poświadczenie nie może być uznane za równe notarialnemu, a wiedza notariusza (niezbędna dla objaśnienia znaczenia zobowiązania wekslowego) jest nieporównywalnie większa niż osoby bez odpowiedniego wykształcenia. Notariat odrzucał pojawiające się w debacie zarzuty o finansowych pobudkach swojego sprzeciwu – jako argument podnosił symboliczną wręcz wysokość opłat. Ponadto podkreślał gotowość do nawet nieodpłatnego poświadczenia podpisów wekslowych⁵⁷.

⁵¹ L. Zakrocki, 21 posiedzenie, s. 25; W. Szczepański, 22 posiedzenie, s. 6.

⁵² S. Sieczkowski, 21 posiedzenie, s. 28, 30.

⁵³ Weksle stanowiące zabezpieczenie kredytów w spółdzielniach gminnych były zasadniczo prolongowane cztery razy w roku.

⁵⁴ T. Kopeć, 21 posiedzenie, s. 14-15; W. Zaklika, 21 posiedzenie, s. 15; i dem, 22 posiedzenie, s. 4-5; W. Szczepański, 21 posiedzenie, s. 17; i dem, 22 posiedzenie, s. 6; L. Zakrocki, 21 posiedzenie, s. 24; S. Sieczkowski, 21 posiedzenie, s. 29. Zob. także D. Małec, *Notariat Drugiej Rzeczypospolitej*, s. 342 i nast. Kwestia ta była zauważana również przez sam notariat – podkreślano m.in. obniżenie na wniosek notariatu taksy za poświadczenie weksli wydanych w związku ze sporządzaniem aktem do 1 zł w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 listopada 1935 r. o wynagrodzeniu notariuszów (Dz.U. nr 84, poz. 517). *Z prac Sejmu nad projektem prawa wekslowego*, s. 117.

⁵⁵ W. Zaklika, 21 posiedzenie, s. 10-12, 31-32; W. Hyla, 22 posiedzenie, s. 8; por. S. Sieczkowski, 21 posiedzenie, s. 29-30.

⁵⁶ A. Herstein, *op. cit.*, s. 235-236. Por. N. Magzamen, *Uwagi do artykułu pt. „Zmiany w prawie wekslowym” ogłoszonego w „Głosie Adwokatów” z września 1936 r. str. 234 i d.*, „Głos Adwokatów” 1936, z. 9-10, s. 182-185; S. Goldberger, *Przyczynki do rozważań nad nowym prawem wekslowym*, „Głos Adwokatów” 1937, z. 2-3, s. 81-85.

⁵⁷ *Prawo wekslowe i prawo czekowe*, PN 1936, nr 7, s. 154; także zob. J. Sonnenklar, T. Budzynowski, *O wykładni art. 75 prawa wekslowego*, PN 1936, nr 23, s. 518-519.

	I pogład (projekt rządowy)	II pogład (sejmowa Komisja Prawnicza, ustawa z 1936 r.)	III pogład (sejmowa podkomisja, W. Szczepański)
Podmiot uwierzytelniający	PÓŁANALFABECI (art. 113 k.z.): A) władza gminna B) notariusz ANALFABECI (art. 114 k.z.): notariusz	A) władza gminna (art. 75 pr. weksl.) B) notariusz (art. 75 pr. weksl.)	notariusz
Osoba podpisująca	NIEWIDOMI: notariusz PÓŁANALFABECI: A) osoba trzecia (art. 113 k.z.) B) osoba trzecia (art. 113 k.z.) lub niepiśmienny (art. 75 pr. not.) ANALFABECI: niepiśmienny (art. 114 k.z.) NIEWIDOMI: niewidomy	NIEWIDOMI: notariusz A) osoba trzecia (art. 75 pr. weksl.) B) osoba trzecia (art. 75 pr. weksl.) lub niepiśmienny (art. 75 pr. not.)	NIEWIDOMI: notariusz niepiśmienny
Forma uwierzytelnienia	PÓŁANALFABECI: A) brak specjalnej formy (art. 113 k.z.) B) brak specjalnej formy (osoba trzecia – art. 113 k.z.) lub odcisk tuszowy niepiśmiennego (art. 75 pr. not.) ANALFABECI: akt notarialny (+ odcisk tuszowy art. 75 pr. not.) NIEWIDOMI: akt notarialny (+ odcisk tuszowy art. 75 pr. not.)	NIEWIDOMI: niewidomy A) brak specjalnej formy (art. 75 pr. weksl.) B) brak specjalnej formy (osoba trzecia, art. 75 pr. weksl.) lub odcisk tuszowy niepiśmiennego (art. 75 pr. not.)	NIEWIDOMI: niewidomy odcisk tuszowy (art. 75 pr. not.)

	I pogład (projekt rządowy)	II pogład (sejmowa Komisja Prawnicza, ustawa z 1936 r.)	III pogład (sejmowa podkomisja, W. Szczepański)
Liczba świadków koniecznych	PÓŁANALFABECI: 2 świadków – jeśli u notariusza (art. 70 pr. not.)	2 świadków – jeśli u notariusza (art. 70 pr. not.)	2 świadków – jeśli u notariusza (art. 70 pr. not.)
	ANALFABECI: 2 świadków (art. 70 pr. not.)		
	NIEWIDOMI: 2 świadków (art. 70 pr. not.)	NIEWIDOMI: 2 świadków (art. 70 pr. not.)	NIEWIDOMI: 2 świadków (art. 70 pr. not.)

Tabela 1: Poglądy w przedmiocie art. 75 pr. weksl.

Ustawa austriacka. Problemem raczej czysto teoretycznym była podniesiona w komentarzu do ustawy z 1936 r. przez S. Wróblewskiego kwestia oświadczeń wekslowych na terenie byłej Galicji. Austriacka ustawa o potrzebie sporządzania aktów notarialnych w niektórych czynnościach prawnych z 25 lipca 1871 r. (obowiązująca w byłej Galicji do 1933 r.) dla osób:

- głuchych nieumiejących czytać,
- niewidomych,
- niemych nieumiejących pisać

wymagała oświadczenia w postaci aktu notarialnego⁵⁸. Było to konieczne także dla oświadczeń wekslowych⁵⁹. Według S. Wróblewskiego przepisy tej ustawy w zakresie oświadczeń wekslowych pozostały aktualne pomimo wejścia w życie kodeksu zobowiązań. W efekcie m.in. niewidomi w Małopolsce zgodnie z obowiązującym prawem powinni składać oświadczenia wekslowe w postaci aktów notarialnych⁶⁰. Problem sposobu użycia aktu notarialnego do złożenia oświadczenia wekslowego był przedmiotem dyskusji w doktrynie⁶¹. Interpretacji tej sprzeciwiał się M. Allerhand, który odrzucał tezę o obowiązywaniu ustawy austriackiej⁶². Regulacja ustawy austriackiej została uwzględniona w tabeli (por. wyżej).

Podsumowanie. W II czytaniu Sejm uchwalił art. 75 w brzmieniu zaproponowanym przez W. Szczepańskiego (III propozycja). Jednak na kolejnym posiedzeniu podczas III czytania na wniosek referenta W. Zakliki przegłosowano powrót do wersji, którą wniosła Komisja Prawnicza (II propozycja). Podczas obrad senackiej Komisji Prawniczej referent S. Wróblewski optował za przywróceniem obligatoryjnej formy poświadczenia notarialnego (II propozycja), jednakże w rezultacie sprzeciwu senatorów ze wschodnich województw Rzeczypospolitej pomysł ten nie został

⁵⁸ D. Malec, *Dzieje notariatu polskiego*, Kraków 2007, s. 103-105; eadem, *Notariat Drugiej Rzeczypospolitej*, s. 131.

⁵⁹ Zgodnie z orzeczeniem austriackiego Sądu Najwyższego z 31 października 1878 r. „zamieszczony na wekslu akcept osoby ślepej bez przestrzegania ustawy z dnia 25 lipca 1871 Dz. u. p. nr 76 jest nieważny” (cyt. za M. Rzepecki, *op. cit.*, s. 7). S. Wróblewski twierdził, że „podpis ich [niewidomych – K. G.] do formalnej ważności weksla wystarcza (...); o ile zaś chodzi o odpowiedzialność z podpisu, judykatura żąda również przy podpisie na wekslu zachowania przepisanej formy (...)”. S. Wróblewski, *Powszechna ustawa wekslowa wraz z innymi ustawami i rozporządzeniami odnoszącymi się do prawa wekslowego, orzeczeniami Sądów Najwyższych i przeglądem ustawodawstwa zagranicznego*, Kraków 1900, s. 239.

⁶⁰ S. Wróblewski, *Prawo wekslowe i czekowe...*, s. 265-268. Za S. Wróblewskim tezę tę przejęli A. Glasner, A. Thaler, *Prawo wekslowe i czekowe*, s. 253-254.

⁶¹ Zob. S. Wróblewski, *Prawo wekslowe i czekowe...*, s. 268; M. Rzepecki, *op. cit.*, s. 7; A. Blok, J. Kahane, *op. cit.*, s. 18-20; Por. też wyżej, przyp. 37. S. Wróblewski proponował praktyczne rozwiązanie problemu: jego zdaniem wymóg aktu notarialnego można było spełnić przez pełnomocnictwo udzielone w tej formie, na podstawie którego plenipotent mógłby podpisać weksel w imieniu mocodawcy już w formie zwykłej (podobnie M. Rzepecki, *op. cit.*, s. 8; A. Blok, J. Kahane, *op. cit.*, s. 18-20).

⁶² M. Allerhand, *Zobowiązanie wekslowe w formie aktu notarialnego*, s. 4.

uwzględniony⁶³. Zwolennikiem kompromisowego rozwiązania był natomiast senator W. Jeszke, który przymus notarialny proponował złagodzić możliwością wprowadzenia odstępstw dla poszczególnych województw w drodze rozporządzenia. Jego wniosek nie zyskał jednak aprobaty większości senatorów⁶⁴. Ostatecznie polski ustawodawca przyjął regulację proponowaną pierwotnie przez sejmową Komisję (II propozycja). Możliwość uwierzytelnienia sygnatury osoby podpisującej się za analfabetę alternatywnie przez notariusza lub urzędnika gminnego funkcjonuje w prawie wekslowym do dziś.

3.2. Weksel własny (Tytuł II) i weksel *in blanco* (art. 10 pr. weksl.)

Konwencja genewska umożliwiała umawiającym się stronom ograniczenie transpozycji ustawy jednolitej wyłącznie do weksła trasowanego. Rząd Rzeczypospolitej zdecydował się jednak przyjąć ustawę jednolitą także w zakresie weksła własnego. Koncepcja ta zyskała aprobatę sejmowej Komisji Prawniczej, jednak jeden z jej członków, K. Krzczunowicz, złożył mniejszościowy wniosek o skreślenie z ustawy wekslowej całego Tytułu II (weksel własny). Sprawa nie była dyskutowana, bowiem autor szybko z pomysłu szybko się wycofał⁶⁵.

Szerzej debatowano nad drugim wnioskiem odrębnym K. Krzczunowicza. Domagał się on usunięcia z projektowanego prawa wekslowego instytucji weksła własnego *in blanco* i uznania weksła niezupełnego w chwili wystawienia za nierodzący zobowiązania wekslowego. Zdanie swoje argumentował faktem licznych nadużyć związanych z wypełnianiem weksli *in blanco* niezgodnie z wcześniejszym porozumieniem, w tym także tych związanych ze stosowaniem lichwy. Autor poparty został przez W. Szczepańskiego. Zdaniem ich przeciwników usunięcie tej instytucji z porządku prawnego spowodowałoby wykluczenie z obrotu weksli własnych, co byłoby nader niepożądane. Sprzeciwiał się takiej argumentacji pomysłodawca, stawiając wyżej bezpieczeństwo dłużnika. Na korzyść tego ostatniego działać miało też rozpowszechnienie porozumień wekslowych⁶⁶.

⁶³ *Prawo wekslowe i prawo czekowe*, PN 1936, nr 7, s. 154.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ Druk nr 106, s. 8; K. Krzczunowicz, 21 posiedzenie, s. 18; W. Zaklika, 21 posiedzenie, s. 13-14.

⁶⁶ Druk nr 106, s. 8; K. Krzczunowicz, 21 posiedzenie, s. 18-23; W. Szczepański, 21 posiedzenie, s. 18; Por. uwagi W. Zakliki, 21 posiedzenie, s. 14 oraz S. Sieczkowskiego, 21 posiedzenie, s. 30.

3.3. Normy kolizyjne (art. 77 pr. weksl.)

Międzyzbowy „dialog” wywiązał się w przedmiocie poprawki senackiej dotyczącej jednej z norm kolizyjnych (art. 77). Przepis ten określał właściwość prawa ojczystego (*lex patriae*) dla badania zdolności wekslowej, jednakże dla zobowiązania wekslowego zawartego za granicą umożliwiał także stosowanie w tym celu prawa wekslowego miejsca podpisania weksła (*lex loci*). W uchwalonym przez sejm projekcie skorzystano z możliwości i wyłączono zastosowanie zasady *legis loci* w przypadku, gdy dłużnikiem wekslowym był obywatel polski. Senat wyraził swój sprzeciw wobec „egoizmu narodowego” i uchwalił poprawkę o skreśleniu zapisu chroniącego obywatela Rzeczypospolitej⁶⁷. Postówie nie zgodzili się z takim tokiem rozumowania i uznali potrzebę ochrony polskich obywateli przed „lekkomyślnym” zawarciem zobowiązania wekslowego poza Polską. Poprawka senatu jako jedyna została odrzucona. Na stanowisko sejmu wpłynął również fakt przyjęcia zasady ochrony własnego obywatela przez inne państwa pozostające w ścisłych stosunkach gospodarczych z Polską (przede wszystkim III Rzeszę i Wolne Miasto Gdańsk, także Austrię i Szwajcarię)⁶⁸.

3.4. Inne regulacje

Podczas debaty parlamentarnej poruszone zostały także kwestie, które nie wywołały dyskusji. Zgodnie uznano słuszność przeniesienia kosztów złożenia protestu wekslowego na protestowanego⁶⁹, a także zaproponowaną w Senacie możliwość udzielenia przez sąd dłużnikowi wekslowemu odroczenia w przypadku zwrotnego poszukiwania przed terminem płatności w określonych przypadkach⁷⁰.

W trakcie debaty niektórzy postówie podawali w wątpliwość zasadność idei międzynarodowej unifikacji prawa handlowego (w tym wekslowego). Poza wzniosłymi twierdzeniami o narodowym duchu prawa jednym z koronnych argumentów przeciwników bezwarunkowego przyjmowania takich regulacji była kruchość polskiej gospodarki. Narzucanie jej międzynarodowych standardów mogło więc prowadzić do wykorzystywania słabości przez podmioty silniejsze⁷¹. Przeciwnicy takiego podejścia za zjawisko większej wagi uznawali uczestnictwo Polski w międzynarodowym obrocie gospodarczym⁷².

⁶⁷ S. Wróblewski, 15 posiedzenie (Senatu), s. 12-14. Tak też: i d e m, *Prawo wekslowe i czekowe*, s. 297.

⁶⁸ W. Zaklika, 25 posiedzenie, s. 5-6. Por. S. Wróblewski, *Prawo wekslowe i czekowe...*, s. 297.

⁶⁹ W. Zaklika, 21 posiedzenie, s. 12.

⁷⁰ Druk nr 62; druk nr 161; S. Wróblewski, 15 posiedzenie (Senatu), s. 10, 11-12; W. Zaklika, 25 posiedzenie, s. 5.

⁷¹ W. Szczepański, 21 posiedzenie, s. 15-16.

⁷² Druk nr 61, s. 14; W. Zaklika, 21 posiedzenie, s. 8; S. Sieczkowski, 21 posiedzenie, s. 27-28; zob. także S. Wróblewski, 15 posiedzenie (Senatu), s. 6.

4. Podsumowanie

Prawa wekslowe z 1936 r. były efektem prac Komisji Kodyfikacyjnej. W odróżnieniu od innych przygotowanych przez nią projektów rząd zdecydował się złożyć propozycję legislacyjną do parlamentu. W efekcie projekt ustawy poddany został dyskusji tak w komisjach parlamentarnych, jak i na plenum izb. Do merytorycznej debaty w trakcie posiedzenia izby doszło jedynie w sejmie, w trakcie drugiego i trzeciego czytania. W senacie dyskusja miała miejsce tylko w ramach Komisji Prawniczej. W debacie sejmowej wzięli udział posłowie, którzy w zdecydowanej większości mieli wyższe wykształcenie prawnicze. Kontrowersje wzbudziło kilka zapisów – m.in. oświadczenia wekslowe analfabetów, kwestia weksła własnego, weksła *in blanco*, także jedna z norm kolizyjnych (art. 77 pr. weksl.), przy czym to problem osób niepiśmiennych wzbudził najbardziej burzliwą dyskusję. Żadna z powyższych kwestii nie była obligatoryjnym elementem genewskiej Ustawy Jednolitej – prawodawca krajowy miał całkowitą lub częściową swobodę w ich regulacji. Argumenty przywoływane przez parlamentarzystów nie zawsze miały charakter *stricte* prawniczy, często nawiązywały jednak do praktycznych problemów stosowania prawa. Nie można odmówić im wartości merytorycznej. Spór wokół problemu podpisów analfabetów doprowadził do wytworzenia się trzech poglądów. Ostatecznie debata sejmowa doprowadziła do częściowej modyfikacji propozycji rządu. Większość poprawek wprowadzonych do projektu pochodziła od prawniczych komisji parlamentarnych, miała charakter stylistyczny lub doprecyzowujący i została uchwalona bez wzbudzania kontrowersji. Można uznać, że mimo przyjęcia przez rząd odmiennej ścieżki legislacyjnej finalnie uchwalona przez parlament ustawa w swojej istocie (pomijając kwestię oświadczeń wekslowych analfabetów) nie odbiegała od propozycji Rady Ministrów opartej na projekcie Komisji Kodyfikacyjnej. Trzeba jednak pamiętać, że znaczna część projektu nie mogła być modyfikowana z uwagi na genetyczny związek przepisów z prawem międzynarodowym⁷³.

⁷³ Por. B. Lesiński, *O trudnościach unifikacji prawa sądowego*, CPH 1979, z. 1, s. 109; por. także R. Jastrzębski, *Na rozdrożach prawa wekslowego...*, s. 626-627.

Bibliografia

Akty prawne:

- Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 18 listopada 1938 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych przepisów prawa cywilnego i handlowego na odzyskane ziemie Śląska Cieszyńskiego (Dz.U. nr 89, poz. 604).
- Oświadczenie rządowe z dnia 18 marca 1937 r. o przystąpieniu Polski i szeregu innych państw do konwencji z dnia 7 czerwca 1930 r. w sprawie jednolitej ustawy o wekslach trasowanych i własnych i o złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych powyższej konwencji (Dz.U. nr 26, poz. 176).
- Oświadczenie rządowe z dnia 18 marca 1937 r. o przystąpieniu Polski i szeregu innych państw do konwencji z dnia 7 czerwca 1930 r. o uregulowaniu pewnych kolizji ustaw w przedmiocie weksli trasowanych i własnych oraz złożenia dokumentów ratyfikacyjnych powyższej konwencji (Dz.U. nr 26, poz. 178).
- Oświadczenie rządowe z dnia 18 marca 1937 r. o przystąpieniu Polski i szeregu innych państw do konwencji z dnia 7 czerwca 1930 r. dotyczącej opłaty stemplowej w przedmiocie weksli trasowanych i własnych oraz złożenia dokumentów ratyfikacyjnych powyższej konwencji (Dz.U. nr 26, poz. 180).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 listopada 1924 r. o prawie wekslowym (Dz.U. nr 100, poz. 926).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. nr 82, poz. 598).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. nr 84, poz. 609).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 1922 r. w przedmiocie organizacji sądownictwa na Spiszu i Orawie i rozciągnięcia na ten obszar mocy obowiązującej niektórych ustaw i rozporządzeń (Dz.U. nr 90, poz. 833).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 listopada 1935 r. o wynagrodzeniu notariuszów (Dz.U. nr 84, poz. 517).
- Ustawa z dnia 26 października 1921 r. w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarze Spisza i Orawy, należącym do Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 89, poz. 657).
- Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. nr 37, poz. 282).

Orzecznictwo:

III CZP 130/07

Źródła:

- Sprawozdania stenograficzne z: 21, 22, 25 posiedzenia Sejmu, 15 posiedzenia Senatu.
Druk nr: 61 (*Rządowy projekt ustawy Prawo wekslowe*).
- Druk nr 62 (*Sprawozdanie Komisji Prawniczej [senackiej – K.G.] o projekcie ustawy – Prawo wekslowe – uchwalonym przez Sejm w dniu 20 marca 1936 r. [25 marca 1936 r.]*).
- Druk nr 106 (*Sprawozdanie Komisji Prawniczej o rządowym projekcie ustawy Prawo wekslowe [13 marca 1936 r.]*).
- Druk nr 161 (*Sprawozdanie Komisji Prawniczej o zmianach wprowadzonych przez Senat do uchwalonego przez Sejm w dniu 20 marca 1936 r. projektu ustawy – Prawo wekslowe [27 marca 1936 r.]*).

Opracowania:

- Allerhand M., *Prawo o notariacie*, Lwów 1934.
- Allerhand M., *Zobowiązanie wekslowe w formie aktu notarialnego*, PN 1937, nr 1.
- Bardach J., *Themis a Klio, czyli o potrzebie podejścia historycznego w prawoznawstwie [w:] Zagadnienia metodologiczne prawoznawstwa. Materiały z sesji naukowej Łódź 27-28 marca 1980 r.*, red. J. Wróblewski, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1982.
- Blok A., Kahane J., *Zobowiązanie wekslowe niewidomego (uwagi polemiczne)*, PN 1935, nr 15-16.
- Brzoza C., *Hyla Wincenty [w:] Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J. M. Majchrowski, współpr. G. Mazur, K. Stepan, Warszawa 1994, nr 473.
- Brzoza C., *Peleński Zenobiusz Michał [w:] Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 1041.
- Budzynowski T., *Przyczynki do wykładni art. 75 prawa wekslowego*, PN 1936, nr 23.
- Ciągwa J., *Recepcja prawa węgierskiego na Spiszu i Orawie po roku 1920*, „*Studia Historyczne*” 1996, z. 2.
- Ciągwa J., *Stan prawny na Spiszu i Orawie w latach międzywojennych*, „*Studia Iuridica Silesiana*” 1986, t. 11.
- Czarnecki M., Bagińska L., *Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2008.
- Doliński A., *Projekt ustawy wekslowej*, PPIA 1923.
- Dudek A., *Kopeć Tadeusz [w:] Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 625.
- Dudek A., *Krzecunowicz Kornel [w:] Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 692.
- Dudek A., *Morawski Józef [w:] Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 937.
- Dudek A., *Szczepański Włodzimierz [w:] Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 1405.
- Dudek A., *Zaklika Walerian [w:] Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 1648.
- Dudek A., *Zakrocki Ludwik [w:] Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 1649.
- Fierich F. K., *Prawo wekslowe w Polsce na podstawie konstytucji sejmowych (1775, 1776, 1778 i 1780)*, „*Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydział Historyczno-Filozoficzny*”, t. 51, Kraków 1908.
- Glasner A., Thaler A., *Prawo wekslowe, prawo czekowe. Komentarz*, Kraków 1936.
- Goldberger S., *Przyczynki do rozważań nad nowym prawem wekslowym*, „*Głos Adwokatów*” 1937, z. 2-3.
- Górnicki L., *Organizacyjne zagadnienia kodyfikacji prawa handlowego w Komisji Kodyfikacyjnej RP (1919-1939) [w:] Studia historycznoprawne*, Wrocław 2003, *Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo*, 285.
- Górnicki L., *Prawo cywilne w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919-1939*, Wrocław 2000.
- Grodziski S., *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej*, CPH 1981, z. 1.
- Herstein A., *Zmiany w prawie wekslowym*, „*Głos Adwokatów*” 1936, z. 8.
- Jastrzębski R., *Funkcje weksla w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2003.
- Jastrzębski R., *Na rozdrożach prawa wekslowego II Rzeczypospolitej [w:] Wielokulturowość polskiego pogranicza. Ludzie-idee-prawo*, red. A. Lityński, P. Fiedorczyk, Białystok 2003.
- Jastrzębski R., *Prawo wekslowe w dawnej Rzeczypospolitej*, CPH 2003, z. 1.
- Klimaszewska A., *Code de commerce – francuski Kodeks handlowy z 1807 r.*, Gdańsk 2011.
- Konarski S., *Sieczkowski Stefan*, PSB, t. 36.
- Koziński M., *Weksle [w:] System prawa prywatnego*, t. 18: *Prawo papierów wartościowych*, red. A. Szumański, wyd. 2, Warszawa 2010.
- Lesiński B., *O trudnościach unifikacji prawa sądowego*, CPH 1979, z. 1.
- Łaptos J., Mania A., *Jeszek Witold [w:] Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, nr 1843.

- Magzamen N., *Uwagi do artykułu pt. „Zmiany w prawie wekslowym” ogłoszonego w „Głosie Adwokatów” z września 1936 r. str. 234 i d., „Głos Adwokatów” 1936, z. 9-10.*
- Malec D., *Dzieje notariatu polskiego*, Kraków 2007.
- Malec D., *Notariat Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 2002.
- Morawski L., *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2010.
- Plaża S., *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, cz. 3, Kraków 2001.
- Prawo wekslowe i prawo czekowe*, PN 1936, nr 7.
- Projekt nowego prawa wekslowego*, PN 1936, nr 5.
- Redzik A., *Aleksander Doliński (1866-1930). Profesor prawa handlowego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie*, CPH 2007, z. 2.
- Rosenblüth I., *Prawo wekslowe. Komentarz, orzecznictwo*, Kraków 1936.
- Rzepecki M., *Podpisanie weksłu przez niewidomego. Na marginesie orzeczenia Sądu Najwyższego*, PN 1935, nr 6.
- Sonnenklar J., *Przyczynki do wykładni art. 75 prawa wekslowego*, PN 1936, nr 23.
- Sułkowski J., *Unifikacja prawa wekslowego*, „Notariat-Hipoteka” 1933, nr 19.
- Szpunar A., *Komentarz do prawa wekslowego i czekowego*, Warszawa 2001.
- Wróblewski S., *Powszechna ustawa wekslowa wraz z innymi ustawami i rozporządzeniami odnoszącymi się do prawa wekslowego, orzeczeniami Sądów Najwyższych i przeglądem ustawodawstwa zagranicznego*, Kraków 1900.
- Wróblewski S., *Prawo wekslowe i czekowe z 28 kwietnia 1936 r.*, Kraków 1936.
- Z prac sejmku nad projektem prawa wekslowego*, PN 1936, nr 6.
- Ziemiński Z., *Szkice z metodologii szczegółowych nauk prawnych*, Warszawa-Poznań 1983.

